

Teorie tekstów kultury

Wykład 10

Dekonstrucjonizm

dr Krzysztof Gajewski

1 Dekonstrukcja

Sposoby rozumienia pojęcia

- stanowisko filozoficzne
- strategia polityczna lub intelektualna
- sposób czytania

Geneza filozoficzna

- Nietzsche — krytyka języka
- Freud — krytyka podmiotu
- Heidegger — krytyka zachodniej metafizyki obności
- „hermeneutyka podejrzeń”

2 Jacques Derrida (1930-2004)

- *Struktura, znak i gra w dyskursie nauk humanistycznych* (1966):
 - Pęknięcie, centrum nie jest centrum (*eidōs, arche, telos, energeia, ousia, aletheia*)
 - wolna gra znaczeń (por. gry językowe Wittgensteina)
 - Metafizyka obecności jako założenie zachodniej filozofii
 - Etnologia mogła się narodzić dopiero w epoce decentracji
 - Inżynier a *bricoleur*, konstrukcja całości a majsterkowanie *bricolage*

- *Bricoleur* posługuje się **suplementem**
- Suplementacja — logika suplementarności: zamiast „A jest przeciwieństwem B” mamy „A jest dodatkiem i następnikiem B”
- *O gramatologii* (1967)
 - Ślad poprzedza znak, pismo poprzedza mowę, znaczące poprzedza znaczone
 - Gramatologia zastępuje semiologię
 - Logocentryzm kultury zachodniej, fallogocentryzm
 - Różnia (*différance*, różNICca) zamiast tożsamości (de Saussure)
 - „Nie ma poza-tekstu” (*il n’y a pas de hors-texte*)
- Dekonstrukcja
 - destrukcja — Heidegger, *Bycie i czas*
 - dekonstrukcja opozycji: zewnątrz/wewnątrz, ciało/duch, rzecz/znak, obecność/reprezentacja, głos/pismo
 - dekonstrukcja polega na wydobyciu na jaw ukrytych założeń metafizycznych (aporie, nierozstrzygalniki)
 - podważa 3 podstawowe właściwości tekstu
 - * wyrażenie — nie ma podmiotu
 - * ograniczenie — tekstu rozpuszcza się w masie tekstów
 - * strukturalne znaczenie
- Dysseminacja — rozplenienie sensów, nigdy nie da się wyczerpać kontekstu znaczenia
- Szibbole (Sdz 12, 6) — pisarstwo jako pragnienie zatrzymania w języku swej indywidualności, a jednocześnie próba uczynienia jej zrozumiałą dla innych
- Farmakon = lekarstwo / trucizna — pismo wynalezione przez Teuta to w oczach Tamuza lekarstwo na pamięć
- Richard Rorty, *Filozofia jako rodzaj pisarstwa: esej o Derridzie*

3 Inni

- Roland Barthes, *Śmierć autora*
- Michael Foucault
 - *Archeologia wiedzy*

- *Słowa i rzeczy* — śmierć człowieka
- *Narodziny szaleństwa w dobie klasycyzmu*
- *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia* — panoptikon Benthama, władza-wiedza (*savoir-pouvoir*)
- *Historia seksualności* — biopolityka, „dusza to więzienie ciała”
- Paul de Man: retoryczność, ironia, alegoria
 - Dekonstrukcja — kwestionowanie ukrytych w tekście założeń przy pomocy retorycznych elementów pochodzących z tego tekstu
 - *misreading* — każde odczytanie jest niedoczytaniem, mylnym odczytaniem
 - nierozstrzygalność

Literatura

- [1] Jonatan Culler, *Teoria literatury*, przeł. M. Bassaj, Warszawa 1998.
- [2] *Dekonstrukcja w badaniach literackich*, red. R. Nycz, Gdańsk 2000.
- [3] Ryszard Nycz, *Tekstowy świat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze*, Warszawa 1993